תורה אור

מלמד שלן בעומקה של הלכה *ואמר רב שמואל בר אוניא גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין שנאמר "עתה באתי" לא קשיא הא דרבים והא דיחיד, ודיחיד קל והתנן *נשים במועד מענות אבל לא מטפחות, ר' ישמעאל אומר אם היו סמוכות למטה מטפחות, בראשי חדשים בחנוכה ובפורים מענות ומטפחות, בזה ובזה (א) אבל לא מקוננות ואמר רבה בר הונא *אין מועד בפני תלמיד חכם כל שכן חנוכה ופורים: כבוד תורה קאמרת-כבוד תורה דיחיד חמור תלמוד תורה דיחיד קל; אמר רבא פשיטא לי עבודה-ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף מדר' יוסי בר חנינא תלמוד תורה-ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף מדמסמכו של בית רבי' תלמוד תורה-ומת מצוה מת מצוה עדיף מדתניא *מבטלין תלמוד תורה להוצאת מת ולהכנסת כלה עבודה-ומת מצוה מת מצוה עדיף מ"ולאחותו" דתניא *"ולאחותו" מה ת"ל הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת, יכול יטמא? אמרת "לא יטמא" יכול כשם שאינו מיטמא לאחותו כך אינו מיטמא למת מצוה? ת"ל "ולאחותו" לאחותו הוא דאינו מיטמא אבל מיטמא למת מצוה בעי רבא מקרא מגילה-ומת מצוה הי מינייהו עדיף: מקרא מגילה עדיף משום פרסומי ניסא או דלמא מת מצוה עדיף משום כבוד הבריות? בתר דבעיא הדר פשטה מת מצוה עדיף *דאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה/ גופא *א"ר יהושע בן לוי כרך וכל הסמוך לו וכל הנראה עמו נדון ככרך" תנא סמוך אע"פ שאינו נראה, נראה אע"פ שאינו סמוך בשלמא נראה אע"פ שאינו סמוך משכחת לה כגון דיתבה בראש ההר אלא סמוך אע"פ שאינו נראה היכי משכחת לה? א"ר ירמיה שיושבת בנחל וא"ר יהושע בן לוי "כרך שישב ולבסוף הוקף נדון ככפר מ"ט דכתיב "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה, *שהוקף ולבסוף ישב ולא שישב ולבסוף הוקף, ואמר ריב"ל "כרך שאין בו עשרה בטלנין נדון ככפר מאי קמ"ל תנינא *איזו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין, פחות מכאן הרי זה כפר כרך איצטריך ליה אע"ג דמיקלעי ליה מעלמא ואמר ריב"ל כרך שחרב ולבסוף ישב נדון ככרך, מאי "חרב" אילימא חרבו חומותיו "ישב" אין לא ישב לא והא תניא *דרבי אליעזר בר יוסי אומר "אשר לוא חומה" אף על פי שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן אלא מאי "חרב" שחרב מעשרה בטלנין ואמר ריב"ל

לוד

הא דרבים. דהתם כל ישראל הוו: **מענות**. הספד על המת: **ולא מטפחות**. על לבן: **אבל לא מקוננות**. והתם מפרש איזהו עינוי ואיזהו קינה, עינוי=שכולן עונות כאחת, קינה=אחת אומרת וכולן עונות אחריה: **ת"ת דיחיד**. ביטול תלמודו קל מעבודה ופורים: **מדרבי יוסי בר חנינא**. דדריש משפחה כו': **ולאחותו מה ת"ל**. גבי נזיר כתיב "על נפש מת לא יבא" (במדבר ו) הרי הכל במשמע הדר כתיב בתריה קרא יתירא "לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו" כו' דריש לה בספרי לאביו לא יטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה לאמו מה ת"ל שאם היה כהן ונזיר אע"פ שקדוש ב' קדושות לאמו לא יטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה לאחיו שאם היה כהן גדול ונזיר לאחיו לא יטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה, דעל כרחך כולהו למעוטי מת מצוה אתו הלכך אם אינו ענין לו תנהו ענין לחבירו לאחותו מה ת"ל כו' ואם אינו ענין לאלו תנהו ענין לענין ביטול עבודה ומילה מפני מת מצוה: **שמת לו מת**. אח או אחות: **אמרת לא יטמא**. כשם שאין נזיר מבטל נזירותו ליטמא לקרוביו כך הוא זה לא יבטל פסחו: **את לא תעשה**. דכתיב לא תוכל להתעלם (דברים כב) וכתיב והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו: **בנחל**. מקום נמוך: **שישב ולבסוף סוקף**. שנתיישב תחלה בבתים ולבסוף הוקף חומה נידון ככפר לענין בתי ערי חומה: **בית מושב עיר חומה**. בית מושב של עיר חומה: **עשרה בטלנין**. שבטלין ממלאכתן שיהו מצויין תמיד בבית הכנסת שחרית וערבית כדאמרינן במסכת ברכות (דף ו:) כיון שבא הקב"ה בבית הכנסת ולא מצא שם עשרה וכו': **תנינא**. בפירקין במתני' (ד' ה.): **כרך איצטריכא ליה**. דכל כרך אינו אלא מקום שווקין שנכנסים שם מכל צד וגדול הוא יותר מעיר גדולה: **דמיקלעי ליה מעלמא**. אנשים הרבה ויש הרבה מהן בטלין ממלאכ' שאינן עוסקין במלאכה אלא במקומן אפילו הכי בעינן קבועין דזמינן דלא משתכחין: **ישב אין**. שחזר והוקף:

לוד

מלמד שהלך ולן בעומקה של הלכה. כל זמן שהכינה והארון שרויין שלא במקומן אסורים בתשמיש המטה לא גרס ליה הכא דמה שייך כאן ובפרק הדר (עירובין סג:) גרס ליה דקאמר שנענש יהושע על שבטל ישראל מפריה ורביה* י"ל דמה שנענש שלא היה לו בן זכר היה על שבטל ישראל מתשמיש מדה כנגד מדה אבל שאר עונש בא לו על בטול תורה:

מענות. כולן עונות כאחת מקוננות = אחת אומרת והשאר עונות מטפחות = יד על יד או על ירך או על פנים: **אין** מועד בפני תלמיד חכם. ויום שמועה כלפניו דמי: **כל** שכן חנוכה ופורים. שמותר להספידם אע"ג דמבטל ממקרא מגילה אלמא ת"ת חמור ממקרא מגילה: **מת** מצוה עדיף. לאו דווקא מת מצוה והוא הדין לכל מתים שבעולם מבטלים תלמוד תורה להוציאם אלא איידי דנקט בסמוך גבי ולאחותו מת מצוה ה"נ נקט תלמוד תורה ומת מצוה*:

מת מצוה עדיף. הקשה הר"ר אלחנן למה לי קרא תיפוק ליה מק"ו ומה ת"ת דחמירא מבטלין משום כבוד המת עבודה דקילא לא כל שכן דהא אפילו תלמוד תורה דרבים מבטלין משום כבוד המת כדאמר פ"ב דכתובות (דף יז. ושם) וי"ל דה"מ למאן דקרי ותני ומתני דצריך כולי האי אבל למאן דלא קרי ותני לא צריך כולי האי והכא מיירי במת מצוה דלא קרי ותני ומשום הכי צריך קרא דולאחותו: **כרך** שאין בו י' בטלנים נדון ככפר. וצ"ל דמיירי בכגון כרכים האמורים בתלמוד *אבל המוקף חומה מימות יהושע בן נון אפילו אין בו י' בטלנים קורין בט"ו וה"נ משמע דפריך בסמוך מאי קמ"ל תנינא איזו היא עיר גדולה כו' ומשני כרך איצטריך ליה אע"ג דמקלעי ליה מעלמא, ואי איתא דאפילו במוקף חומה מימות יהושע בן נון צריך י' בטלנין הוה ליה למימר מוקף מימות יהושע איצטריכא ליה אע"ג דחשיב חומה דידהו שהגינו מן האויבים וגם מקלעי ליה מעלמא דהוי רבותא טפי אלא ש"מ דבמוקף מימות יהושע לא צריך י':

כרך שישב ולבסוף הוקף נדון ככפר. פירש הקונטרס לענין בתי ערי חומה איירי וה"נ משמע מדאייתי קרא דכי ימכור וקשה דאם כן בערכין (דף לג:) הו"ל להש"ס לנותני גבי הא דתני שאר דיני דבתי ערי חומה ועוד קשה דאם כן הל"ל נדון כערי החצרים דשייך גבייהו לכ"ס. לענין מגילה מיירי מכל מקום מייתי קרא דכי ימכור להשמועינן דחומה דמתניתן גבי מגילה בכה"ג דמהני גבי ערי חומה דהיינו הוקף ולבסוף ישב כדכתיב בית מושב עיר חומה דמשמע שנתיישב בתוך החומה ואם תאמר לקמן (דף ה:) אמרינן דטבריא שימה חומתה אע"ג דאין לה דין ערי חומה מ"מ קורין את המגילה בט"ו (ב) דהם מוקפין חומה כיון דמגניא מאויבים וה"נ היה לנו לומר כשישב ולבסוף הוקף כיון דמכסיא ומגניא וי"ל דשאני טבריא דכיון דחזינן דהיקף ים מהני כהיקף חומה לגבי מגילה גם כן דין הוא שיקראו המגילה בט"ו שהרי היקף שלה קודם לישובה והוי כשאר היקף דמהני בבתי ערי חומה אבל ישב ולבסוף הוקף לא מצינו בשום מקום דחשיב חומה שלה וא"ת לקמן בפרקין (שם) דקאמר אשר לו חומה פרט לסור אגר פי' שאגרות חומות שלה כגון שהבתים מדובקים יחד בעגול והוי כמו חומה סביב לעיר ולמה לי קרא תיפוק ליה דה"ל ישב ולבסוף הוקף שהרי לא נגמרה חומת העיר עד שנגמרו כל הבתים ויש לומר דקרא אתא לאשמועינן דאפילו היכא דקים לן שלא דר אדם שם עד שנגמרו כל הבתים אפילו הכי לא חשיב היקף וצריך לומר דהא דקאמר נדון ככפר מיירי דליכא י' בטלנים דאי יש שם עשרה בטלנין אמאי גרע מעיירות גדולות דהוו בי"ד: **והתניא** רבי אליעזר ברבי יוסי אומר וכו'. וא"ת אדמותבת ליה מרבי אליעזר לסייעיה מרבנן דפליגי עליה וסברי דקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא לעתיד לבא ויש לומר דע"כ לא סבר רבי יהושע כרבנן דאי סבר כוותייהו מאי מהני (*ישב ולבסוף הוקף) אם לא קדשה קדושה שנייה: **אלא** שחרב מעשרה בטלנים. וכשלא הוקף מימות יהושע איירי דביה לא צריך עשרה ואם תאמר מאי מהני מה שהיה כרך מתחילה הוה ליה כפר שנעשה כרך שנתישבו שם עשרה ויש לומר דלרבותא נקט הכי ולא מבעיא כפר שנעשה כרך דבפשיטא ליכא למיחש שמא יחסרו דיורים אלא אפילו זה שפסקו דיורים כבר פעם אחת וסלקא דעתך אמינא דאיכא למיחש שמא יפסקו עוד פעם אחרת אפילו הכי קא משמע לן דלא חיישינן:

לוד

נ"א אם ולבסוף ישב

ולא סתרי אהדדי דהתם קאמר שנענש על שביטל ישראל מפו"ר והכא קאמר שנענש על שביטל מעבודה די"ל דמה שנענש כו'

ט א ב מיי' פ"ז מהלכות י"ט הלכה כב וסי"א מהל' אבל הלכה ד סמג עשין ב טוש"ע א"ח סימן תקמז סעיף ב וטוש"ע י"ד סימן תא סעיף ה :

י ג מיי' שם פי"ד הלכה ט טוש"ע י"ד סימן שמג סעיף א :

יא ד מיי' שם פ"ג הלכה ח טוש"ע י"ד סי' שעד סעיף א :

[ועי' תוס' כתובות יז. ד"ה מבטלין]

יב ה מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה א סמג עשין דרבנן ד טוש"ע א"ח סי' תרפז סעיף ב :

יג ו מיי' שם הלכה ב טוש"ע א"ח סי' תרפז סעיף ב :

יד ח שם סעיף א :

טו ט מיי' פי"ב מהל' שמטה ויובל הלכה יד סמג עשין קנד :

טז י מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ח :

דהיינו עיירות גדולות אבל כרך הנזכר במקרא מגילה היינו המוקף חומה

יז כ מיי' פי"ב מהלכות שמטה ויובל הלכה טו [ופ"א מהלכות מגילה ה"ד טוש"ע א"ח סי' תרפח סעיף א] :

[עירובין סג: ע"ש סנהדרין מד. ע"ש]

מו"ק כח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומטפחות בזה ובזה אבל לא מקוננות : (ב) תוס' ד"ה כרך שישב וכו' בט"ו דהוה מוקפת חומה :

לקמן כט. [ע"ש בתוס'] כתובות יז. [ע"ש בתוס']

ברכות יט: נזיר מח: סנהדרין לה. זבחים ק.

גליון הש"ס

גמ' ולהכנסת כלה. כהגהות ש"ע אה"ע סי' סה סעיף א :

שבת פא: [ברכות יט: עירובין מא: מנחות לז:]

ויקרא כה

[ערכין לג: ע"ש בכ"י]

ויקרא כה

[לקמן ו: כתובות קי.] ערכין לב. [ע' רש"י ותוס' ערכין שם ועי' פי' תוס' על זה בחולין כו. ד"ה אע"פ]

רבינו חננאל

של בין הערבים ועכשיו בטלתם ת"ת. ועל איזה מהן באת. א"ל עתה באתי. כלומר על ת"ת שבטלתם אותו עתה. הנה ת"ת חמור מעבודה ופרקינן התם גבי יהושע ת"ת דכל ישראל ולפיכך חמור מעבודה. אבל דיחידים כגון ת"ת דרבי עבודה חמורה ממנו. וכן פורים : אריב"ל אסור לאדם לתת שלום בלילה חיישינן שמא שד הוא ואי מוכיר לו שם שמים שרי. ות"ת דיחיד קיל והתנן נשים במועד מענות אבל לא מטפחות כו'. ואמר רבה בר רב הונא אין מועד בפני ת"ח. כ"ש חנוכה ופורים. ופרקינן כבוד תורה כגון הספד ת"ח וכיוצא בו. אפי' דיחיד חמור מפורים. אבל ת"ת דיחיד קל מעבודה ופורים. אמר רבא פשיטא לי עבודה ומקרא מגילה. מקרא מגילה עדיף. כדר' יוסי ב"ר חנינא. וכן מקרא מגילה עדיף מת"ת מדמבטלין דבי ר' ת"ת ובאין לשמוע מקרא מגילה. וכן קבורת מת מצוה עדיף מת"ת' דתנן מבטלין להוצאת המת ולהכנסת כלה. *) ואסיקנא דקבורת מת מצוה עדיף ממקרא מגילה. הגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. פי' כגון זקן שראה בהמת חבירו והיא נדחה. ואין כבודו להנהיג בהמה אינו חייב להשיבה. שנאמר והתעלמת ואמרינן פעמים שאתה מתעלם. באיזה צד כגון זקן שאין כבודו להנהיג לפניו בהמות שהוא פטור מלהשיב. נמצא כבוד הזקן דוחה את הכתוב לא תוכל להתעלם. וכן אם יש לפניו ב' מצות עבודה ומת מצוה. מת מצוה עדיף ויבטל עבודה. מדתניא ולאחותו דכתיבה בנזיר מה ת"ל כלומר לאחיו אינו מטמא לאחותו לא כ"ש. א"כ מה ת"ל ולאחותו. הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ששתיהן אע"פ שהן מצות עשה שהוא חייב כרת. כדתנן בכריתות פרק ראשון. הפסח והמילה מצות עשה כדכתיב והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וחדל לעשות הפסח. וכתיב וערל זכר אשר לא ימול וגו'. ושמע שמת לו מת יכול יטמא **). דייקינן מדכתיב והאיש אשר הוא טהור וחדל לעשות הפסח ונכרתה. וכן ערל זכר אשר לא ימול וגו'. כלומר אינו רשאי להיטמא למתו ולבטל המצוה. יכול גם למת מצוה לא יטמא שאם יטמא נמצא בטל מן המצוה. ת"ל ולאחותו. הנה הנזיר מצוה שלא להיטמאות וכתיב ולאחותו לאחותו אינו מטמא אבל מטמא למת מצוה [illegible] העבודה : אריב"ל כרך וכל הסמוך לו. מיל. כדאמרן [לעיל ב:] תנא סמוך בזה השיעור אע"פ שלא נראה עמו כגון שיושבת בנחל. או נראה עמו כגון שיושבת בראש ההר. אע"פ שאינו [illegible] מיל אלא יותר מזה נידון ככרך. והשוכן חוץ לכרך כשיעור הזה קורא המגילה בט"ו שנידון כבן כרך. וכן כרך שישב כגון שבנו בתים ואח"כ הקיפוהו חומה נידון ככפר. ואע"פ שעתה [illegible] הוא שנאמר ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה שקדם בעיר חומה ולא קדם בנין הבית לחומה. וכן כרך שאין בו י' בטלנים שבטלין ממלאכתן ויושבין בבהכ"נ ואע"ג דאתו להו מעלמא [illegible] זה כפר. וכן (כפר) [כרך] שהיו בו י' בטלנין וחרב ועוד חזרו [וישבו] ועכשיו יש בו י' בטלנין נידון ככרך [וכרך] שהוקף ולבסוף ישב אע"ג דחרבה חומתו הרי הוא ככרך :

לוד

---

*) נראה דחסר כאן וצ"ל מקרא מגילה ומת מצוה מאי ואסיקנא וכו'. **) נ"ל יכול יטמא אמרת לא יטמא ודייקינן לה מדכתיב וכו'.

נושא/מבנה ◇ עלמים בדברי רבא (סיגמ"ז, בזי, דבר פעולה)

סדרי עדיפויות
1- עבודה - מגילה
2- ת"ת - מגילה
3- ת"ת - מת מצוה
4- עבודה - מת מצוה
5- מגילה - מת מצוה

פשיטא

בעי

מבנה (צדו) I-II
ב' קבוצות של מימרות של ר' יהושע בן לוי
I - בזמן כרך
II - בזמן מגילה ופורים

נושא
כל הסמוך לו (לכרך) וכל הנראה עמו נידון ככרך

מבנה "אילימא/אלא" עלמים בבירור הלכה נו

במדבר ו:ז (בנזיר) לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו לא יטמא להם במותם כי נזר אלקיו על ראשו